

بسم الله الرحمن الرحيم

انقلاب گابن

(ترجمه)

سوال:

شماری از نظامیان اردو، محافظان قصر ریاست جمهوری و امنیت ملی گابن به تاریخ 30 آگست 2023م اعلان نمودند که قدرت را در اختیار گرفته و علی بونگو، رئیس جمهور گابن را بازداشت خانگی نموده اند. این در حالی است که چند ساعت قبل از آن، کمیته انتخاباتی گابن اعلان نمود که علی بونگو برای بار سوم به صفت رئیس جمهور انتخاب گردیده است. نظامیان مذکور اعلان نمودند که انتخابات ملغی بوده، تمام ارگان‌های حکومتی منحل و مرزها تا امر ثانی مسدود می‌باشد. همچنین اعلان شد که نگیمما فرمانده نیروهای محافظ قصر ریاست جمهوری به صفت رئیس جمهور انتقالی تعیین گردیده.

سوال این است که رمز این کودتا در چیست و چه ارتباطی با کشمکش‌های بین‌المللی در منطقه دارد؟

جواب:

برای روشن شدن پاسخ در مورد این کودتا، امور زیر را بررسی می‌نماییم:

1. گابن کشوری است که در وسط غرب آفریقا موقعیت داشته و در سواحل بحر اطلس قرار گرفته است. در سال 1885م توسط اشغالگران فرانسه اشغال گردید و سپس در سال 1960م، استقلال نمادین به آن داده شد. باید گفت که در لیبرویل، پایتخت گابن یک پایگاه نظامی فرانسه موقعیت دارد که در حدود 1000 سرباز فرانسوی در آن به حمایت از منافع فرانسه در این سرزمین می‌پردازند و مسئولیت حفظ تداوم نفوذ فرانسه را در آن به عهده دارند.

این سرزمین نفوس کمی دارد، طوری که بر اساس سرشماری سال 2022م، حدود 2.3 میلیون تن برآورد گردیده، در حالی که مساحت آن به حدود 270 هزار کیلومتر می‌رسد. بر اساس آمار به دست آمده؛ مسلمانان، اندکی از نفوس آن را تشکیل می‌دهند، به شمول رئیس‌جمهور برکنار شده و رئیس‌جمهور موقت جدید، طوری که شمار مسلمانان، 10 تا 12% گفته شده و اکثریت آنان در شهر لیبرویل پایتخت آن زندگی می‌کنند.

گابن به دلیل منابع طبیعی که دارد، سرزمینی غنی به شمار می‌رود، طوری که دومین تولید کننده مگنیزیم معرفی گردیده، ماده‌یی که در ساخت فولاد، آهن و باتری‌ها به کار برده می‌شود، به علاوه مقدار زیادی طلا، الماس و یورانیم می‌دهد. ذخایر هنگفت نفت و گاز نیز دارد و به همین دلیل یکی از اعضای سازمان اوپک می‌باشد. بیشترین سهم این سرمایه‌ها را شرکت‌های فرانسه‌وی می‌برند؛ شرکت‌هایی که شمار آن بنا به معلوماتی که سایت انترنتی وزارت خارجه فرانسه منتشر نموده، به حدود 110 شرکت می‌رسد، به شمول شرکت معدنی "ارامیت" فرانسه که مگنیزیم استخراج می‌کند و نیز شرکت فرانسوی "توتال" که در عرصه انرژی فعالیت دارد و نفت و گاز استخراج می‌نماید.

گابن مانند نیجر، مالی، سنگال و چاد یکی از مجموع چهارده دولتی است که واحد پولی آن مربوط به واحد پولی فرانسه و زیر نام "فرنک" افریقا و وابسته به یورو می‌باشد، که منافع آن در نهایت به فرانسه و اتحادیه اروپا می‌رسد، طوری که درآمد آن به بانک مرکزی فرانسه واریز گردیده و ذخایر نقدی فرانسه را تأمین می‌نماید. سپس فرانسه باقی مانده‌های دسترخوان خود را به گابن می‌دهد و به همین دلیل است که ساکنان این سرزمین در اوج فقر به سر می‌برند، در حالی که سرمایه‌های شان را فرانسه به تاراج می‌برد. مردم در این سرزمین‌ها خواهان قطع رابطه با فرانسه بوده و می‌خواهند دارایی‌های شان به بانک‌های دولت‌های افریقایی واریز شود و سرمایه‌ها در میان مردم توزیع گردد.

2. علی بونگو، رئیس‌جمهور برکنار شده، قدرت را در یک انتخابات نمادین در سال 2009م، پس از مرگ پدرش، عمر بونگو، که در حدود 41 سال حکومت کرده بود، در دست گرفت. لذا پسر، مزدوری فرانسه را از پدر به ارث برد و در انتخابات سال 2016م اعلان نمود که در انتخابات پیروز گردیده. بر اساس قانون اساسی گابن، وی حق نداشت برای بار سوم در انتخابات کاندید شود، اما وی با سایر احزاب توافق نمود که در انتخابات سهم گیرد و این احزاب موافقت نمودند. نتایج انتخابات که به تاریخ 26 اگست 2023م برگزار گردید، نشان داد که علی بونگو با به دست آوردن 64.27% آراء برنده گردیده. شماری از نظامیان متشکل از محافظان قصر ریاست‌جمهوری، اردو و امنیت ملی در روز اعلان نتایج انتخابات، علیه رئیس‌جمهور کودتا نموده و وی را در منزل اش زندانی کردند. این نظامیان در بیانیه نخست خویش که توسط یک نظامی بلند رتبه از قصر ریاست‌جمهوری به خوانش گرفته شد و در شبکه تلویزیونی "گابن 24" منتشر می‌شد، گفت: «ما نیروهای دفاعی و امنیتی که در کمیته مشترک مرحله انتقالی و واپس گیری ارگان‌ها کنار هم جمع گردیده ایم، به نام مردم گابن تصمیم گرفته ایم با پایان دادن به نظام موجود، از صلح و ثبات حمایت نماییم. به همین هدف است که انتخابات ریاست‌جمهوری 26 اگست 2023م و نتایج آن ملغی اعلان می‌گردد.»

سخنگوی نظامیان مذکور در حالی که پایان نظام موجود را اعلان می‌نمود، گفت: «نورالدین بونگو فرزند و مشاور نزدیک رئیس‌جمهور، به علاوه رئیس دفتر و معاون وی، شماری از مشاوران و سخنگوی ریاست‌جمهوری و دو تن دیگر از مهم‌ترین افراد حزب دموکراتیک حاکم در گابن، که توسط علی بونگو رئیس‌جمهور رهبری می‌گردید، به اتهام خیانت بزرگ علیه سازمان‌های دولتی و اختلاس دارایی‌های عامه و اختلاس مالی جهانی که در یک گروه منسجم، امضای رئیس‌جمهور را تقلید می‌کردند، دست به فساد گسترده می‌زدند و تجارت مواد مخدر داشتند، باز داشت گردیده اند.» بناءً به نظر می‌رسد که این کودتا توسط نیروهای نظامی پیشاپیش طراحی گردیده بوده و وقتی بدانیم که فرانسه بالای کدرهای سیاسی گابن تسلط دارد، انگشت اتهام مستقیماً به طرف فرانسه می‌رود.

3. از جانب دیگر؛ علی بونگو رئیس‌جمهور گابن پس از برکنار شدن، از طریق شبکه‌های اجتماعی از داخل منزل اش در حالی که نشانه‌های نگرانی در چهره‌اش مشاهده می‌شد، پیامی را منتشر نموده گفت: «من علی بونگو اوندیمبا رئیس‌جمهور گابن هستم، خطاب به تمام دوستان مان در سراسر جهان از آنان می‌خواهم صدای شان را در مورد این افرادی که من و خانواده‌ام را بازداشت نموده اند، بلند نمایند.» (منبع: اسکای نیوز عربی 30 اگست 2023م)

اما هیچ طرفی به او اهمیت نداد، نه فرانسه و نه امریکا و نه هم اتحادیهٔ آفریقا و هیچ جهتی به او تماس نیز نگرفت، چنان که با محمد بازوم رئیس‌جمهور نیجر صورت گرفت. بلکه روزنامه‌های فرانسه به فرماندهٔ کودتا توجه نمودند، انگار سعی داشتند وی را در این کودتا حق به جانب نشان دهند. مانند نشریهٔ لوموند فرانسه که به تاریخ 30 آگست 2023م به نقل از بریس اولیگی نگیمما فرمانده کودتا و نیروهای محافظ قصر ریاست‌جمهوری نوشت: «علی بونگو قانون اساسی را نقض نمود، او حق نداشت برای بار سوم خود را کاندید نماید. روش رأی دهی نیز خوب نبود، بناءً اردو تصمیم گرفت مسئولیت‌هایش را از او بگیرد. علی بونگو پس از این یک رئیس‌جمهور بازنشسته بوده و مانند هر شهروند دیگری از تمام حقوق خود برخوردار می‌باشد.»

لازم به ذکر است که نگیمما، فرمانده نیروهای نظامی قصر ریاست‌جمهوری یکی از نزدیکان و پسر کاکای علی بونگو می‌باشد، هم‌چنان که با پدراش عمر بونگو نیز نزدیک بود و تا زمان مرگ‌اش به صفت مشاور ویژه وی کار می‌نمود. وی پس از انجام وظیفه به صفت مشاور نظامی در سفارت گابن در سنگال و المغرب کار نمود و دقیقاً زمانی که علی بونگو در ماه اکتبر 2018م دچار سکنهٔ مغزی گردید و در حدود 10 ماه زیر معالجه قرار داشت، به گابن برگشت. او قبلاً برای دو سال به بیرون از گابن تبعید شده بود، سپس برگردانده شد و به صفت فرمانده نیروهای محافظ قصر تعیین گردید. به این معنا که طرف حامی او قصد داشته او را برگردانیده و برای مرحلهٔ پس از رئیس‌جمهور شبه معلول آماده نماید. البیر اوندو اوسا که کاندید ریاست‌جمهوری از طرف مخالفان حکومت بود، در اظهاراتی در شبکهٔ "تی فی 5 پوند" فرانسه به تاریخ 31 آگست 2023م گفت: «باید هر چیزی سر جای خودش قرار گیرد، اول‌تر از همه باید گفت که این یک کودتای نظامی نه، بلکه یک انقلاب در داخل قصر بود. می‌دانیم که اولیگی نگیمما پسر کاکای علی بونگو است، بونگوها به این نتیجه رسیدند که باید علی بونگو را برای حفاظت از نظام آل بونگو از قدرت برکنار نمایند. اینک اولیگی نگیمما پیش شده و خانوادهٔ بونگو که قدرت را در اختیار دارند، از او حمایت می‌کنند.»

4. در خصوص موقف رسمی فرانسه باید گفت که بی بی سی به تاریخ 30 آگست 2023م، اظهارات شماری از مسئولین فرانسوی را این گونه منتشر نمود: «الیزابت بورن، نخست‌وزیر فرانسه در اظهاراتی گفت: «پاریس اوضاع گابن را از نزدیک دنبال می‌کند.» یک منبع از قصر الیزه نیز گفت: «پاریس با وضاحت کامل، کودتای گابن را تقبیح می‌کند و ماکرون، رئیس‌جمهور فرانسه با بونگو، رئیس‌جمهور گابن تماس نگرفته و فرانسه امیدوار است اوضاع گابن هرچه زودتر به وضع قانونی برگردد، اما فرانسه قصد ندارد در امور سیاست داخلی این کشور دخالت کند. راه‌حل، کودتای نظامی نیست، بلکه انتخابات آزاد و روشن است که بتواند آرزوهای مردم گابن را برآورده نماید.»

بناءً این موقف‌گیری فرانسه، هرچند به ظاهر کودتا را تقبیح نموده، اما موافق با آن می‌باشد، طوری که تقبیح به این دلیل صورت گرفته تا با افکار عامه که با کودتای نظامی مخالفت دارند، هم‌نوا به نظر رسد؛ زیرا اقدامات رئیس‌جمهور فرانسه بیانگر این است که این تقبیح جدی نبوده، چنان‌چه وی با رئیس‌جمهور برکنار شده تماس نگرفته، در حالی که قبلاً در زمان کودتای نیجر با رئیس‌جمهور برکنار شدهٔ آن در تماس شد. دیگر این که ماکرون شخصاً کودتا را تقبیح ننمود، هیچ هشدار نداد و خواستار مداخله در گابن نشد، در حالی که این کارها را در زمان کودتای نیجر انجام داده بود. دیگر این که وی این را یک مسألهٔ داخلی خواند که مستلزم مداخله نیست. تمام موقف‌گیری‌های فرانسه در قبال کودتای گابن برخلاف موقفی است که در برابر کودتای نیجر گرفته بود و

حاضر نشد کودتاچیان را به رسمیت بشناسد و نیز حاضر نشد بپذیرد سفیر فرانسه نیجر را ترک کند. در عین حال، این گفته ماکرون که راه حل در انتخابات آزاد و بی طرف می باشد، نیز در حقیقت به معنای توجیه و تأیید کودتا چیان می باشد.

بنابر این، احتمال این که فرانسه پشت این کودتا قرار داشته باشد، زیاد است، مخصوصاً با توجه به این که گابن برای فرانسه یک منبع حیاتی به شمار می رود. نشریه مونت کارلوی فرانسه به تاریخ 31 اگست 2023م به نقل از کارولین روسی مدیر انستیتوت روابط بین المللی و استراتژی در پاریس نوشت: «فرانسه بدون گابن به موتری بدون بنزین می ماند و گابن بدون فرانسه به موتری بدون راننده».

5. موقف گیری اتحادیه اروپا نیز احتمال قرار داشتن فرانسه در پس کودتای گابن را تقویت می کند؛ چنان چه جوزیف بوریل، مسئول سیاست خارجه اتحادیه اروپا در حاشیه بیست و هفتمین دور نشست وزرای خارجه دولت های اتحادیه اروپا در شهر طلیطله در اسپانیا به تاریخ 31 اگست 2023م گفت: «نمی توان آنچه در گابن اتفاق افتاد را به آن چه در نیجر رخ داد تشبیه نمود.» وی اشاره نمود به این که «نظامیان در لیبرویل پس از آن مداخله نمودند که علی بونگو، رئیس جمهور برکنار شده در انتخاباتی اعلان پیروزی نمود که شاهد مخالفت های زیادی بوده.» وی افزود: «کودتاهای نظامی راه حل نیست، اما نباید فراموش نمود که در گابن انتخاباتی صورت گرفت که مملو از تقلب بوده. یک رأی دهی غیر واقعی را می توان کودتای سازمانی و مدنی خواند.» وی همچنین گفت: «برخی کودتاها نظامی است و برخی دیگر سازمانی.» وی در ادامه گفت: «هیچ برنامه ای برای تخلیه اتباع دولت های اتحادیه اروپا از این کشور افریقایی وجود ندارد.» (منبع: شرق اوسط، المیادین، 31 اگست 2023م)

پس معلوم می شود که او سعی دارد با این اظهارات اش کودتای گابن را توجیه نماید، بلکه حتی آن را تأیید می کند، زیرا می دانسته که در انتخابات تقلب صورت گرفته، اما او از آن انتقاد نکرده! همچنین به نظر می رسد که این مسئول اروپایی در ابتدا به اهمیت کودتا پی نبرده بوده، بناءً فوراً پس از کودتا گفت: «وزرای اتحادیه به زودی موقف گابن را بررسی خواهند نمود و شکی نیست که آن چه در غرب افریقا جریان دارد، مشکل بزرگی برای اروپا می باشد. اگر این (کودتا) ثابت شود، به معنای کودتای دیگری خواهد بود که به هرج و مرج تمام منطقه افزوده خواهد شد.» (منبع: الجزیره، 30 اگست 2023م) اما یک روز بعد زمانی که با وزرای اتحادیه اروپا یک جا شد، به شمول وزیر خارجه فرانسه، پی برد که واقعیت این است که این کودتا به نفع اروپا خواهد بود و باعث هرج و مرج نخواهد شد! بناءً برخاست و اظهارات خود را تغییر داد!

6. در گابن و سایر دولت های افریقا، مردم از فرانسه حمایت نمی کنند. ماکرون رئیس جمهور فرانسه یک ماه قبل به شماری از دولت های افریقایی سفر نموده بود و شاهد لعنت کردن استعمار فرانسه و مخالفت با فرانسه بود. ماکرون به تاریخ 2 مارچ 2023م وارد گابن شد، مردم به او حمله نمودند و او را متهم کردند که از نظام بونگو و فساد آن حمایت می کند. ماکرون پذیرفت که ناراحتی مردم از فرانسه در حال گسترش است و خواستار ساختن روابط جدید، متوازن، دوجانبه و مسئول با افریقا شد. مردم، مخصوصاً نسل جوان به این باور استند که حضور نیروهای فرانسه به بهانه مبارزه با تروریسم در حقیقت به این هدف می باشد تا میراث استعماری فرانسه را استحکام بخشد و خواستار استقلال جدید استند.

به نظر می‌رسد فرانسه این کودتا را به هدف حفاظت از نفوذ و منافع خود در سایه کودتاهای منطقه به راه انداخته، مانند مالی، بورکینافاسو، نیجر و ... و قصد دارد نفوذ خود را توسط یک فرمانده نظامی تقویت نماید، درست مانند رهبران کودتاها در دولت‌های مذکور، تا این فرمانده نیز به صفت یک فرمانده نظامی عرض اندام کند که از طریق کودتا به قدرت رسیده و به نمایندگی از فرانسه در برابر فرماندهان نظامی آن دولت‌ها قرار گیرد و نیز منافع فرانسه را حفظ کند و یا شاید هم در آینده زمانی که رهبران نظامی سایر دولت‌های مذکور بخواهند علیه فرانسه و تلاش برای مداخلات آن ائتلاف نمایند، وی ائتلاف آن‌ها را مختل نماید.

علاوه بر این که علی بونگو بیمار است و یک‌بار سکتۀ مغزی نمود که 10 ماه در نتیجۀ آن زیر مداوا قرار داشت. گفته می‌شود که او از توانایی کامل عقلی و جسمی برخوردار نیست، بناءً فرانسه می‌خواهد مزدور دیگری را جایگزین او کند که از خانواده خوداش باشد. کسانی را که کودتاچیان بازداشت کرده اند، همان کسانی استند که قدرت را عملاً در دست داشتند و در رأس آنان نورالدین بونگو فرزند علی بونگو است، زیرا این افراد از طرف مردم متهم می‌باشند و کودتاچیان با بازداشت کردن آنان می‌توانند مردم را فریب داده و طوری وانمود کنند که انگار مردم را از شر این افراد رها کرده اند.

7. در خصوص موقف امریکا در برابر کودتای گابن باید گفت که صفحۀ انترنتی الجزیره به تاریخ 30 آگست 2023م به نقل از سخنگوی قصر سفید نوشت: «اوضاع را از نزدیک دنبال می‌کنیم، آنچه دارد اتفاق می‌افتد نگران کننده است. روی کار با شرکای افریقایی خود و نیز مردم این قاره برای کمک به استقرار دموکراسی تمرکز خواهیم نمود.» صفحۀ مذکور اظهارات لیندا توماس نماینده امریکا در سازمان ملل را نیز منتشر نمود که گفته بود: «ایالات متحده کودتا در گابن و نیز هرگونه تلاشی از جانب نظامیان برای تسلط بر قدرت از طریق زور را تقبیح می‌کند. با اعضای شورای امنیت در خصوص کودتای گابن مشورت خواهد شد و ما هیچ اقدامی پیش از مطمئن شدن در مورد آنچه جریان دارد نخواهیم کرد.» یک مسئول نظامی امریکایی نیز به الجزیره گفت: «اداره امریکا از تحولات گابن آگاهی دارد و اوضاع را از نزدیک دنبال می‌نماید و امریکا در گابن هیچ نیروی نظامی، بجز کسانی که موظف به حمایت از سفارت امریکا می‌باشند، ندارد.» ماتیو میلر، سخنگوی وزارت خارجه امریکا نیز گفت: «ایالات متحده در خصوص تحولات اخیر در گابن سخت نگران است و هنوز تسلط نظامی و یا انتقال غیر قانون قدرت را به شدت تقبیح می‌کنیم.» (منبع: بی بی سی 30 آگست 2023م)

موقف امریکا در خصوص کودتای گابن بر خلاف موقف آن در برابر کودتایی است که در نیجر صورت گرفت و ما موقف امریکا در برابر کودتای نیجیر را در پاسخ به پرسش منتشر شده به تاریخ 15 آگست 2023م مفصل توضیح دادیم. واقعیت در گابن، که در تمام عرصه‌های سیاسی، اقتصادی و نظامی زیر تسلط فرانسه قرار دارد، طوری است که امریکا هنوز نتوانسته در آن نفوذ کند، برخلاف نیجر که امریکا توانست از زمان کودتای سال 2010م از طریق محمد یوسفو و سپس محمد بازوم در آن نفوذ نماید. نگیمما، فرمانده کودتای گابن از یک فاکولتۀ نظامی در مکناس المغرب و به دور از تأثیر امریکا فارغ‌التحصیل شد، سپس به گابن برگشت و به صفت مشاور ویژه عمر بونگو رئیس‌جمهور قبلی تا زمان وفات عمر بونگو فعالیت نمود. او و علی بونگو رئیس‌جمهور برکنار شده، چنان که گفته شد، پسر کاکای یکدیگر می‌باشند. بنابر این به نظر نمی‌رسد مخالفان و کاندیدان آن‌ها از طرف‌داران یا مزدوران امریکا باشند، بلکه به نظر می‌رسد آنان در دایره مزدوران فرانسه قرار دارند، چنان‌چه امریکا از البیر اوندو اوسا کاندید مخالف حمایت نکرد، بلکه اعلان نمود که از دموکراسی حمایت می‌کند و کودتا را به شدت تقبیح نمود.

8. به این ترتیب، می‌بینیم که در گابن و نیز در تمام دولت‌های وابسته در افریقا و آسیا، حکام مزدوری که با فریاد دموکراسی، آزادی، قوم‌گرایی و ملیت‌پرستی، گوش مردم را کر می‌کنند، همواره در پی تأمین منافع دولت‌های استعمارگر بوده و در بدل آن خود را به قدرت می‌رسانند و یا قدرت خود را حفظ می‌کنند و هیچ اهمیتی به این نمی‌دهند که در خدمت استعمارگران قرار دارند و یا این که شرکت‌های دولت‌های استعمارگر، سرمایه‌های سرزمین‌های شان را به تاراج می‌برند. آنان به مزدوری این شرکت‌ها دل خوش کرده‌اند، شرکت‌هایی که دارایی‌های سرزمین‌های شان را غارت نموده و مردم شان را در فقر، گرسنگی و انواع بیماری رها می‌کنند، بلکه حتی بالای این مردم فقیر خود مالیات وضع می‌کنند تا با آن بودجه‌یی را فراهم آورند که آزمندی‌های شان را با آن پر کنند.

شکی نیست که مردم گابن و نیز مردم سایر سرزمین‌های افریقایی هیچ راه نجاتی ندارند، بجز پایین کشیدن آن حکام مزدور از اریکه‌های دروغین قدرت و پاک کردن جریان‌های سیاسی و غیر سیاسی از وجود آنان و این که به خالق جهان ایمان بیاورند، الله عزیز و قوی و شریعت او سبحانه و تعالی را در قالب دولت حق و عدالت، خلافت راشده، تطبیق نمایند. آنگاه است که مردم گابن در امن و امان و خیر و صلح به سر خواهند برد و نیز هرکس دیگری که اسلام را سایه‌بان خود قرار دهد؛ همان دین برحق و هدایت و رحمت.

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ [یونس: 57]

ترجمه: ای مردم، همانا از سوی پروردگارتان پند و اندرزى برای شما آمد که مایه‌ی شفا برای آنچه در سینه‌های شماست و هدایت و رحمتی برای مؤمنان است.

20 صفر 1445 ه.ق.

5 سپتمبر 2023 م

مترجم: عبدالله دانشجو